

Arnold Kask 80-vuotias

Kahdeksankymmentä vuotta täytti Tartossa 10. elokuuta professori Arnold Kask.

Sukunimi Kask kuuluu muutaman yleisimmän virolaisen sukunimen joukkoon. Arnold Kask on syntynyt Pärnussa käsityöläisen poikana ja käynyt siellä koulua. Tarton yliopistossa hänellä oli pääaineena viron kieli ja muina aineina kirjallisuus, kasvatustiede ja filosofia. Hänen tärkeimmät opettajansa olivat Johann Voldemar Veski ja Andrus Saareste. Opintojensa hän valmistautui tietoisesti äidinkielenopettajaksi.

Lopetettuaan yliopisto-opintonsa 1928 Arnold Kask ryhtyi opettamaan viron kieltä ja kirjallisuutta tunnetussa tarttolaisessa Treffnerin kymnaasissa, jonka oppilaita ovat olleet hyvin monet virolaisen kulttuurin merkkihenkilöt. Hän toimi tässä koulussa opettajana 14 vuotta ja siirtyi 1940-luvun alussa toisiin opetustehtäviin, aluksi äidinkielen opettajaksi yliopiston pedago-

A. Kask

giseen instituuttiin ja Tarton opettajaseminaariin. Vuonna 1944 alkoi Kaskin pitkä yliopistoura, kun hänestä tuli Tarton yliopiston viron kielen lehtori ja samana vuonna myös dosentti, sitten v. 1955 J. V. Veskin jälkeen viron kielen oppituolin johtaja ja v. 1957 professori. V. 1961 hänet valittiin Neuvosto-Viron tiedeakatemiaan kirjeenvaihtajajäseneksi, ja v. 1970 hänelle myönnettiin ansiotuneen tieteenharjoittajan arvo. Eläkkeelle siirryttyään hän on edelleen toiminut ns. neuvoa antavana professorina.

Professori Kaskin tieteellinen ura on harvinaisen pitkä, se alkoi jo 56 vuotta sitten. Jo ensimmäiset julkaisut näyttävät oleen tulevan tutkijan uran kannalta enteellisiä. Muuan niistä käsitteli Otto Wilhelm Masingia, joka oli 1800-luvun merkittävimpiä virolaisia kielimiehiä, ja toinen koostui kihnulaisista murrenäytteistä.

1930-luvulla Arnold Kask teki arvokkaan työn toimiessaan sen työryhmän jäsenenä, joka laati peräti kahdeksan koulukielioppia sarjaan »Eesti keeleõpetus ja harjutustik». Tällöin hän saattoi hyödyntää opettajankokemustaan kirjantekijänä. Opettajantyönsä ohessa hän julkaisi Eesti Keel ja Eesti Kirjandus -aikakauskirjoissa useita ansiokkaita artikkeleita viron kirjakielen historian, syntaksin ja leksikologian

alalta. Sitten hän on vuosikymmenien ajan jatkanut tärkeiden oppikirjojen tuottamista ihailtavalla tavalla. Keskikoulun kielioppeja ovat »Eesti keel ja selle arene mine» (1946) ja »Lühike ülevaale eesti keelest ja selle arenemisest» (1949). Monia muitakin kielioppihankkeita hän on ollut ohjaamassa tai toteuttamassa. Kun Tarton yliopistossa alettiin 1960-luvulla laatia viron normatiivia kielioppia, Kask oli hankkeessa aktiivisesti mukana suunnittelijana ja kirjoittajana. Hän käynnisti oppituolissaan myös viron kielen akateemisia opintoja varten tarkoitettujen apuneuvojen laadinnan ja julkaisemisen. Niiden joukossa on ilmestynyt useita sellaisia professorin omia töitä, jotka eivät ole vain tavanomaisia oppikirjoja vaan samalla merkittäviä tutkimuksia, esimerkiksi »Eesti kirjakeele murdelise tausta kujunemisest» (1962).

Professori Kask tunnetaan ennen kaikkea viron kirjakielen historian tutkijana. Koko tieteellisen uransa ajan hän on verattomalla tavalla kuvannut maansa johtavien kulttuurihenkilöiden osuutta äidinkiensä kehitykseen. Jo pelkän luettelon laatiminen heistä olisi työlästä; heihin kuuluvat mm. Eduard Ahrens, F. R. Faehlmann, Anton Thor Helle, K. A. Hermann, C. R. Jakobson, Fr. R. Kreutzwald, O. W. Masing, Elmar Muuk, H. Stahl, J. V. Veski ja F. J. Wiedemann. Viron kielen ortografian kehitys on ollut hyvin monivaiheista, ja se kuvastaa yllättävän laajasti koko sikäläisen kulttuurin vaiheita. Arnold Kask onkin laatinut tästä teemasta laajan tutkimuksen, jonka hän v. 1955 esitti kandidaatinväitöskirjanaan mutta joka hyväksyttiin samalla tohtorinväitöskirjaksi. Tämä teos, nimeltään »Võitlus vana ja uue kirjaviisi vahel XIX sajandi eesti kirjakeeles», ilmestyi v. 1958. Siinä annetaan hyvin perusteellinen kuvaus uuden kirjoitustavan käyttöönotosta ja sen suhteesta kansalliskielen muotoutumiseen. V. 1946 Kask julkaisi ensimmäisen viron kirjakielen kehitystä kokonaisuutena käsittelevän katsauksen. Tutkielmassaan »Eesti kirjakeele ajaloo periodiseerimisest» (1955) hän jakoi kirjakielen historian selkeästi kahteen pääjaksoon, nimittäin poh-

joisviron kirjakielen aikaan 1524—1857 ja sen jälkeiseen viron kansallisen kirjakielen aikakauteen. Tämä jaotus on taustana myös hänen väitöskirjassaan. Kirjoitus »Eesti kirjakeele arenemisest nõukogude perioodil» taas valaisee varsinkin sitä sanastoa, jota on tullut tähän kieleen neuvostojärjestelmän mukana. Peräti kuudentoista aiemman viron kirjakielen vaiheita käsittelevän tutkielmansa synteessin Kask antoi v. 1970 ilmestyneessä kaksiosaisessa 469-sivuisessa oppikirjassaan »Eesti kirjakeele ajaloo». Se on naapurimaamme kirjakielen komea kuvaus 1500-luvun alkupuolelta säilyneestä ensimmäisestä vironkielestä tekstistä, ns. Kullamaan käsikirjoituksesta, aina nykyiseen kirjakieleen asti.

Vanhan kirjaviron tutkiminen jo sinänsä olisi ollut Arnold Kaskille merkittävä elämäntyö. Mutta hän on ollut myös huomattava murteentutkija. Ylioppilas Kask kutsuttiin v. 1926 Emakeele Seltsin murretoimikunnan jäseneksi ja samalla prof. Saaresten apulaiseksi, yhtenä tehtävänään kirjata viron harvinaisia murre sanoja. Tämän työn pohjalta syntyi v. 1930 hänen ja Saaresten murre sanojen keruuta varten laatima »Lisasõnastik», joka on viron dialektologian hyödyllinen apuneuvo edelleenkin. 1920-luvulla Kask keräsi n. 7 000 lippua murre sanastoa ja lähes 1 000 sivua murretekstejä. Hänen monista viron murteita käsittelevistä julkaisuistaan mainittakoon tässä vain hyvin havainnollinen »Eesti murrete kujunemisest ja rühmitumisest», joka ilmestyi v. 1956 kokoomateoksessa »Eesti rahva etnilisest ajaloo», edelleen »Valimik eesti murdenäiteid» (1962) ja runsaasti murretietoja sisältävä »Eesti keele ajalooline grammatika I: häälikulugu» (1967), joista kaksi jälkimmäistä oli tarkoitettu oppikirjoiksi akateemisia opintoja varten.

Hyvin tuloksellista on ollut Kaskin toiminta murteentutkimuksen organisoijana. 1940-luvulla hän toimi aktiivisesti viron murre sanakirjan aikaansaamiseksi, ja v. 1951 ryhdyttiin luomaan murre sanakirjan aakkosellista kokoomakortistoa; hän teki myös aloitteen murretekstien julkaisemiseksi. Näitä käytännön toimia hän saattoi

tehokkaasti edistää ollessaan silloin Tartossa toimineen Kielen ja kirjallisuuden laitoksen kielentutkimuksen jaoksen ensimmäisenä johtajana vuosina 1947—52. Usein hän on laatinut ohjeita ja kyselylistoja murreaineistojen kokoamista varten. Erittäin menestyksellisesti Kask on kymmeniä vuosia huolehtinut murteiden opettamisesta ja tutkimuksesta Tarton yliopistossa. Juuri hänen voi sanoa vakiinnuttaneen sodan jälkeen viron murteiden keruun ja tutkimuksen metodit.

Myös kielenhuolto ja leksikologia kuuluvat kiinteästi Arnold Kaskin elämäntyöhön. Äidinkielen huoltoon ja normittamiseen hän alkoi osallistua jo 1930-luvulla toimiessaan Eesti Kirjanduse Seltsin kieli-valiokunnassa. Sitten hän vaikutti merkittävästi Elmar Muukin pienen oikeakielisyyssanakirjan uusien painosten (1945, 1946) laatimiseen, ja hänen osuutensa on ollut ratkaiseva myöhempienkin oikeakielisyyssanakirjojen ja myös monien alojen erityissanakirjojen julkaisutyössä. Historiallista perspektiiviä antaa Kaskin artikkeli »Ülevaade eesti leksikograafiast 1917. aastani» (1956), joka on erinomainen kuvaus viron kielen sanakirjojen vaiheista. Tutkielma »J. V. Veski ja eesti oskussõnastikud» (1938) valaisee ensimmäisten erityissanakirjojen koostamista ja julkaisemista vuosina 1909—18 ja Veskin suurta merkitystä tässä työssä. Kirjoituksessaan »Tänapäeva kirjakeele kujunemisteedelt» tutkija esittää yleiskatsauksen Eesti Kirjanduse Seltsin oikeakielisyytyöstä alkaen seuran perustamisesta 1907. Artikkelista »Eesti õigekeelsuse sõnaraamatu osast meie kirjakeele kujunemisel» (1969) voi havainnollisesti nähdä, miten suuri merkitys paitsi oikeakielisyyden myös kieliopillisen ja sanastollisen vakiintumisen kannalta oli jo Veskin »Eesti õigekeelsuse-sõnaraamat» -teoksen ensimmäisellä nidoksella 1925. Yhtä kirjaviron historian merkittävintä vaihetta Kask tarkastelee esityksessään »Johannes Aavik ja keeleuendus». Hän toteaa, että kielen uudistusliikkeen ehdotukset saivat eniten vastakaikua vuosina 1912—17.

Arnold Kask on vaikuttanut viron kielen

kehitykseen hyvin monella tavalla. Jo ylioppilaana hän tuli mukaan Akadeemiline Emakeele Seltsin toimintaan, vieläpä johdaviin tehtäviin. Julkaisutoimintaan perehtyneenä hän kuului useita vuosia Eesti Keel -aikakauskirjan toimitukseen. Ikinä hän on v. 1955 toimintansa aloittaneen vuosikirjan Emakeele Seltsi Aastaraamat toimituskunnan jäsen. Kask on toiminut vuosikymmeniä Emakeele Seltsissä joko esimiehenä tai varaesimiehenä.

Professori Arnold Kaskin elämäntyö on ollut poikkeuksellisen monitahoista ja kaukokantoista. Hän on vanhan kirjaviron merkittävin tutkija, dialektologi, kielenhuoltaja ja -kehittäjä, pedagogi, organisaattori. Kotikielen Seuran aikakauslehti Virittäjä esittää lämpimät onnentoivotuksensa ansioituneelle tiedemiehelle Arnold Kaskille, joka on ollut yli puoli vuosisataa kiinteästi mukana veljeskansamme äidinkielen seuran toiminnassa.

SEPPÖ SUHONEN